

Luontovalpas vapaa-ajan asuminen - ohjelmamuistio

VAAL hyväksyi muutama vuosi sitten ilmastonmuutoksen hallintaa ja torjuntaa koskevan ohjelman **Ilmastoviisas vapaa-ajan asuminen**. VAAL on pyrkinyt edistämään tämän suunnitelman mukaisia toimintoja ja tähdentänyt niiden merkitystä vapaa-ajan asumisessa. Ilmastonmuutokseen liittyvän huolen rinnalla siihen läheisesti liittyvän luontokadon ongelmien ratkaisut ovat samalla korostuneet yhteiskunnallisina politiikkatavoitteina. Luonnon monimuotoisuus köyhtyy nyt nopeasti maailman eri puolilla.

Viimeistään äskeisen YK:n Montrealin luontokokouksen jälkeen luontokadon torjunta on tunnustettu maassamme osaksi ”hyvän ihmisen” vastuullista käyttäytymistä ilmastonmuutoksen torjunnan ohella. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon hallintaan tähtää myös EU:n luonnon ennallistamisasetus, johon liittyvät velvoitteet koskevat yhtä lailla vapaa-ajan kiinteistöjä vielä ennakoimattomilla tavoilla.

Luonnon monimuotoisuuden supistuminen aiheuttaa hälyttävästi kasvavaa uhkaa planeettamme tulevaisuudelle. Tämä on osin ilmastonmuutoksen seurausta, osin siitä riippumatonta ihmisten toiminnasta aiheutuvaa muutosta. Monet asiantuntijat pitävät luontokadon uhkaa jopa ilmastonmuutoksen vaaroja suurempana.

Ihmiskunnan hyvinvointi ja toimeentulo edellyttävät luonnon monimuotoisuutta ja hyvinvointia. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen on keskeistä elämän jatkumiselle maapallolla. Luonnosta saatavat ekosysteemin palvelut ja tuotteet ovat välttämättömiä ihmisen keskeisten tarpeiden tyydyttämiseksi.

Pyrkimys lähelle luontoa on keskeinen motiivi suomalaiselle vapaa-ajan asumiselle. Vapaa-ajan asukkailla on kiinteä kosketus luontoon. Lähes puolet kansasta muuttaa kesäisin luonnon helmaan vapaa-ajan asunnoille. Tämä avaa erityisen mahdollisuuden luontokadon torjuntaa edistävälle toiminnolle. Se luo monia keinoja vaalia luonnon monimuotoisuutta, biodiversiteettiä, ja päästä samalla itse nauttimaan sen hyödyistä. Vapaa-ajan asunto sijaitsee yleensä välittömässä yhteydessä ympäröivään luontoon, jossa luonnon ilmiöiden seuraaminen ja niihin osallistuminen on normaalia vapaa-ajan asumista.

Luontokadon torjunta edellyttää monenlaisia toimenpiteitä, joista monia voi tehdä jo omalla mökkipihalla tai lähimetsässä. Vapaa-ajan asukkaiden käytettävissä on monenlaisia toimia luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Heidän kiinnostustaan asiaan on aihetta välittömästi lisätä ja jakaa tietoa luontokadon uhkista ja tarvittavista toimenpiteistä sekä korostaa vapaa-ajan asukkaiden roolia ongelmien ratkaisemiseksi.

Luontokadon torjunta on jo saanut runsaasti huomiota erilaisissa järjestöissä ja yhteisöissä median lisäksi. Ongelmaa on perusteltu huolellisesti ja toiminnallisia ratkaisuja on esitetty. Myös VAALin toiminnassa on tähdennetty ongelman merkitystä ja sivuttu luonnon suojelu- ja ennallistamistoimien haasteita. On aihetta korostaa luontokadon torjuntaa ja luonnon monimuotoisuuden edistämistä voimakkaammin osana VAALin keskeisiä strategisia tavoitteita.

VAALin piirissä asiaan jo aloitettujen toimintojen pohjalta on nyt ajankohtaista valmistella ohjelmamuistio **Luontovalpas vapaa-ajan asuminen** osaksi VAALin toimintastrategiaa.

Tätä uutta ohjelmaa toteutetaan **Ilmastoviisaan vapaa-ajan asumisen** ohjelman rinnalla tarpeen mukaan yhteistyössä. Ohjelmien sisältöä tarkistetaan EU:n luonnon ennallistamisasetuksen toteuttamisen kansallisten suunnitelmien täsmentyessä.

Ohjelman yleiset tavoitteet

Ihmiskunnan ja luonnon välinen vuorovaikutus on erittäin laaja-alaista. Hyödynnämme luontoa mm. seuraavilla tavoilla. Luonnon tuotteiden hankinta ja käyttö: rakentaminen, kaivostoiminta, maanviljely ja muu ruoan hankinta, veden hankinta. Lähes kaikki näihin tarkoituksiin tähtäävä luonnon hyödyntäminen rasittaa luontoa ja aiheuttaa luontokatoa. Tämän vuoksi luontokadon torjunnan keinot ulottuvat ihmisyyhteisöjen toiminnan kaikille aloille.

Luonnon köyhtyminen on pysäytettävissä siirtymällä luontoa säästäviin ja tukeviin elintapoihin. Samalla myös edistämme omaa hyvinvointiamme. Vapaa-ajan asumiseen liittyvä luonnonläheinen elämäntapa antaa monia mahdollisuuksia luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja palauttamiseksi.

Ohjelman päätavoitteena on lisätä vapaa-ajan asukkaiden tietämystä luontokadon keskeisistä uhkista ja niiden mahdollisista ratkaisuista erityisesti vapaa-ajan asumiselle ominaisissa asuinympäristöissä maassamme.

Edellisen mukaisesti ohjelman avulla kerätään tietovarantoa, jota VAAL viestii edelleen jäsenyhdistyksilleen, niiden jäsenille ja viime kädessä maamme kaikille vapaa-ajan asukkaille. Päämääränä on, että maamme vapaa-ajan asukkaat edistäisivät luontokadon ehkäisyä osana omaa elämäntapaansa mökkiympäristössä.

Miten vapaa-ajan asukas voi edistää luonnon monimuotoisuutta?

1. Tee pihastasi monimuotoisen luonnon kehto
 - Istuta kotimaisia niitty- ja ketokasveja
 - Kiinnitä pihapuihisi linnun- ja lepakkopönttöjä
 - Rakenna hyönteishotelleja
 - Ruoki lintuja talvisin
 - Vie kesähelteellä pihalle täysiä vesiastioita
 - Vähennä ja sammuta ulkovaloja öisin
 - Päälystä pihasi viherkasveilla, soralla ja rei'itetyillä laatoilla
 - Suosi hallittua hoitamattomuutta
2. Vaali metsäluontoa
 - Suojele metsäsi esim. Metso-ohjelman kautta korvausta vastaan
 - Jätä metsään riittävästi lahoppuuta ja vanhoja puita hakkuiden yhteydessä
 - Käytä jatkuvan kasvatuksen menetelmää, lehtipuiden ja kookkaiden puiden suosimista ja istuta jaloja lehtipuita
 - Vältä metsänraivausta lintujen pesimäaikaan
 - Vältä maan muokkausta metsänhoitotoimenpiteiden yhteydessä

3. Torju haitallisia vieraslajeja
 - Suosi kasvilajeja, jotka eivät aiheuta haittaa suomalaiselle luonnolle
 - Huolehdi, että mahdolliset eksoottiset koristekasvit eivät leviä pihan ulkopuolelle
 - Osallistu haitallisten vieraslajien torjuntatalkoisiin
 - Älä tuo ulkomailta paikallisia kasveja Suomeen
4. Taltuta lähirannan rehevöitymistä
 - Käytä ympäristömerkittyjä pesuaineita, vältä pesuaineiden huuhtoutumista veteen ja älä pese pyykkiä suoraan vesistöissä
 - Kalasta vesistöä rehevöittävät särkikalat lähirannasta pois
5. Pidä lemmikit kotona tai hihnassa
 - Älä päästä kissoja ja koiria liikkumaan pihalla vapaasti luontoeläinten hengen ja pesimärauhan turvaamiseksi
6. Kunnioita luontoa liikkeessasi siellä
 - Metelöi mahdollisimman vähän
 - Pysy merkityillä poluilla
 - Älä jätä roskia luontoon ja vie pois luonnosta löytämäsi roskat
7. Osallistu luonnonhoitotalkoisiin
 - Anna aikaasi paikallisiin luonnonhoitotalkoisiin ja aktivoi sellaisten toteutusta
 - Ryhdy valitsemasi luontokohteen kummiksi
 - Rohkaise muitakin toimimaan luonnon puolesta
8. Nauti monimuotoisesta luonnosta
 - Vietä aikaasi viheralueilla ja metsissä, mikä lisää omaa hyvinvointiasi
 - Seuraa pihapiirin elämää ja pyri estämään vahinkoja
9. Hanki tietoa helpoista keinoista luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi

Käsillä oleva ohjelmamuistio perustuu monin osin verkossa käytettävissä olevaan aineistoon, jonka julkaisemisesta on pääasiassa vastannut Suomen ympäristökeskus. On suositeltavaa tutustua yksityiskohtaisemmin tämän verkkoaineiston sisältöön esim. www.luonnonkirjo.fi.